

UOT 371

Almaz Hacıbaba qızı Əhmədova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
baş müəllimi

TƏHSİL PROSESİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNDƏ YENİ TEXNOLOGİYALARIN TƏTBİQİ ZAMANIN TƏLƏBİDİR

Алмаз Гаджибаба гызы Ахмедова
старший преподаватель Азербайджанского
Государственного Педагогического Университета

ПРИМЕНЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА – ТРЕБОВАНИЕ ВРЕМЕНИ

Almaz Hajibaba Akhmadova
senior teacher at
Azerbaijan State Pedagogical University,

THE APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE EDUCATIONAL PROCESS IS THE NEED OF THE TIME

Xülasə. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində yeniliklərin həyata keçirilməsi uşaqların hərtərəfli inkişafı ilə nəticələnir. İnnovasiyalardan istifadə yeniliklərin axtarışı, mənimsənilməsi, tətbiqi başa düşülür. Pedaqoji yeniliklər ya təhsil və təlim proseslərini dəyişdirə bilər, ya da inkişaf etdirə bilər. İnnovativ texnologiyalar təlim-tədris prosesində effektivliyini sübut etmiş mütərəqqi, yaradıcı texnologiyaları qəlibləşdirilmiş təhsil elementləri ilə birləşdirir.

Açar sözlər: məktəbəqədər dövr, yeni təlim texnologiyaları, əməkdaşlıq, pedaqoji proses, əqli və intellektual inkişaf, şəxsiyyət, keyfiyyətin yüksəldilməsi, vasitələr.

Резюме: Внедрение инноваций в дошкольные образовательные учреждения приводит к всестороннему развитию детей. Под использованием инноваций понимается поиск, интерпретация и применение инноваций. Педагогические инновации могут либо изменить, либо усовершенствовать образовательные и воспитательные процессы. Инновационные технологии сочетают передовые, креативные технологии, доказавшие свою эффективность в учебно-воспитательном процессе, с устоявшимися элементами обучения.

Ключевые слова: дошкольный период, новые технологии обучения, сотрудничество, педагогический процесс, умственное и интеллектуальное развитие, личность, повышение качества, средства

Summary: Implementation of innovations in preschool educational institutions results in comprehensive development of children. The use of innovations is understood as the search, interpretation and application of innovations. Pedagogical innovations can either change or improve educational and training processes. Innovative technologies combine advanced, creative technologies that have proven their effectiveness in the teaching-learning process with established educational elements.

Key words: preschool period, new learning technologies, cooperation, pedagogical process, development of reason and intelligence, the personal focused activity, means, improvement of quality.

Biz elə bir dövrdə yaşayırıq ki, daim inkişaf etmək, öz işimizdə yenilikləri tətbiq etməliyik. Dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təhsil sistemində istinad edilməsi, Avropa təhsil sisteminə inteqrasiya bu gün məktəbəqədər təhsil siste-

mində də əsaslı dəyişikliklərin aparılmasını tələb edir.

30 oktyabr 2006-cı ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ümumi

təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum) sənədi təhsilin qarşısında yeni mühüm vəzifələr qoymuşdur (1).

Bu gün yeni təlim texnologiyaları və onların məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə prosesində uşaqların inkişafında rolu çox böyük olduğu üçün texnologiya anlayışına aydınlıq gətirək:

-Texnologiya hər hansı bir işdə, bacarıqda, sənətdə istifadə olunan bir metoddur.

-Pedaqoji texnologiya formaların, tədris metodlarının, təhsil vasitələrinin xüsusi bir dəsti və düzülüşünü təyin edən psixoloji və pedaqoji münasibətlərin məcmusudur.

Pedaqoji texnologiyalardan istifadə zamanı aşağıdakı mühüm tələblərə əməl olunmalıdır [4]:

-pedaqoji texnologiya müəyyən elmi konsepsiyaya əsaslanmalıdır;

-müəllim və şagirdlərin konkret fəaliyyəti dəqiq proqnozlaşdırılmalıdır;

-texnologiyanın məzmunu ilə prosesual tərəfləri bir-birinə adekvat olmalıdır (onları mühüm didaktik vasitələr və dərsliklər əlaqələndirir).

Pedaqoji texnologiyanın aşağıda göstərilmiş əsas tələblərinə nəzər salmaq:

-Konseptuallıq;

- Ardıcılıq;

- İdarəetmə;

- Effektivlik;

- Təkrarlamaq.

Konseptuallıq - təhsil məqsədlərinə çatmaq üçün fəlsəfi, psixoloji, didaktik və sosial-pedaqoji əsaslar da daxil olmaqla müəyyən elmi konsepsiyaya güvənmək deməkdir.

Texnologiya sistemin bütün xüsusiyyətlərinə malik olmalıdır:

- prosesin məntiqi;

- hissələrinin qarşılıqlı əlaqəsi;

- bütövlük.

Nəzarət qabiliyyəti - nəticələrin düzəldilməsi üçün diaqnostik hədəf təyin etmə, planlaşdırma, öyrənmə prosesinin dizaynı, addım-addım diaqnostika, müxtəlif vasitə və metodlar.

Səmərəlilik - konkret şərtlərdə mövcud olan müasir pedaqoji texnologiyalar, nəticə etibarilə təsirli və xərclər baxımından optimal olmalı, müəyyən bir tədris standartına çatmağı təmin etməlidir.

Təkrarlamaq - təhsil texnologiyasından istifadə etmək bacarığı, yəni, pedaqoji vasitə kimi texnologiyanın təcrübəsindən, iş stajından, yaşından və şəxsiyyət xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq istifadə edən hər bir tərbiyəçi-müəllimin əlində təsirli olmasına zəmanət verilməlidir.

Təhsil texnologiyalarının quruluşuna nəzər salmaq:

-Konseptual hissə texnologiyanın elmi əsasını təşkil edir, təməlində qoyulan psixoloji və pedaqoji fikirlər əsas götürülür.

-Məzmun hissəsi - tədris materialının ümumi, spesifik hədəfləri və məzmunu.

-Prosesual hissə - uşaqların təhsil fəaliyyətinin formaları və metodları, tərbiyəçi-müəllimin iş metodları və formaları, materialın mənimlənməsi, təlim prosesinin diaqnostikası prosesinin idarə edilməsi.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların, tərbiyəçi-müəllimin, kollektivin, əməkdaşların, valideynlərin qarşılıqlı əlaqəsi müasir təhsil texnologiyaları əsasında həyata keçirilir. Müasir təhsil texnologiyalarına aşağıdakılar daxildir:

-sağlamlığa qənaət edən texnologiyalar;

-informasiya və kommunikasiya texnologiyaları;

-şəxsiyyətyönlü texnologiyalar;

-oyun texnologiyası və s.

Sağlamlığı təmin edən texnologiyalar aşağıda göstərilmişdir. Gəlin onlara nəzər salmaq:

1.Sağlamlığı təmin edən texnologiyaların məqsədi uşağın sağlamlığını qorumaq, sağlam həyat tərzini üçün onlara lazımi bilik, bacarıq və vərdisləri formalaşdırmaqdır.

2.Sağlamlığı qoruyan texnologiyalar tərbiyəçi-müəllimin uşağın sağlamlığına müxtəlif səviyyələrdə - informasiya, psixoloji, bioenergetik təsirinin bütün aspektlərini əhatə edir.

3.Müasir şəraitdə, insanın inkişafı, sağlamlığının formalaşması üçün bir sistem qurmadan mümkün deyil.

Sağlamlığı qoruyan pedaqoji texnologiyaların seçimi aşağıdakılardan asılıdır:

-məktəbəqədər müəssisənin tipindən;

-uşaqların orada qalma müddətindən;

-tərbiyəçi-müəllimlərin istifadə etdiyi proqramdan, metodiki vəsaitlərdən;

-tərbiyəçi-müəllimin peşəkarlığından və səriştəliliyindən;

-uşağın sağlamlığının əsas göstəricilərindən.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələri ilə əlaqəli olaraq sağlamlığı təmin edən texnologiyaların təsnifatına nəzər salmaq:

1. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların sağlamlığının təşkili, uşaqların qidalanması, profilaktik tədbirlərin keçirilməsi;

2. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində sağlamlığı qoruyan mühitin təşkil edilməsi;

3. Fiziki mədəniyyət və sağlamlıq (uşağın fiziki inkişafı və sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına yönəldilmişdir - fiziki keyfiyyətlərin inkişafı, tənəffüs məşqləri və s.);

4. Uşağın sosial və psixoloji rifahının təmin edilməsi;

5. Uşağın zehni və sosial sağlamlığının təmin edilməsi.

Uşaq bağçasında və ailədə böyüklər ilə ünsiyyət prosesində uşağın emosional rahatlığını və müsbət psixoloji rifahını təmin etməyə yönəlmiş texnologiyalar:

1. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində pedaqoji prosesin uşağın inkişafına psixoloji və pedaqoji dəstək;

2. Tərbiyəçi-müəllimlərin sağlamlığının qorunması və sağlamlığının zənginləşdirilməsi;

3. Tərbiyəçi-müəllimlərin sağlamlıq mədəniyyətinin, o cümlədən peşə sağlamlığı mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsinə, sağlam həyat tərzinə ehtiyacın inkişafına yönəldilməsi.

Fəaliyyətlərin təşkili metodları və üsulları:

- evristik söhbətlər;
- problemlə məsələlərin qoyulması və həlli;
- müşahidələr;
- modelləşdirmə (canlı və cansız təbiətdəki dəyişikliklər haqqında modellər yaratmaq);
- təcrübələr;
- nəticələrin müəyyənləşdirilməsi;
- təbiətin səslərinin təqlidi;
- bədii sözlərin istifadəsi;
- didaktik və yaradıcı oyunlar.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il iyulun 16-da 137 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı"nda (5) məktəbəqədər təhsil proqramlarının uşaqların öyrənmək həvəsinin, yaradıcı təxəyyülünün formalaşması, fiziki və psixi sağlamlıqlarının qorunması və möhkəmləndirilməsi, onların intellektual inkişafı, şəxsiyyətlərinin, yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafı üçün şəraitin yaradılması, mükəmməl

inkişafının təmin olunması və s. məsələlərinin vacibliyi göstərilmişdir.

Müasir dövrdə uşağın inkişafı üçün yeni tələblər irəli sürür. Müasir informasiya texnologiyalarından (kompüter, interaktiv lövhə, planşet və s.) istifadə olunan təhsil artıq özünü doğrultmaqdadır. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan tərbiyəçi-müəllimlərin qarşısında mühüm vəzifələr qoyur ki, onlardan əsas olanlarına nəzər yetirək:

1) dövrlə, zamanla ayaqlaşmaq;

2) uşağın yeni texnologiyalar dünyasına bələdçi olması;

3) kompüter proqramları seçimində məsləhətçi olmaq;

4) uşaqda informasiya almaq mədəniyyəti formalaşdırmaq;

5) tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkar səviyyəsini, səriştəsini artırmaq;

6) valideynləri maarifləndirmək və tərbiyəçi-müəllim ilə əməkdaşlıq etməsini artırmaq.

Nəzərdən qaçırmaq olmaz ki, uşaq bağçasının bütün sahələri yenilənmədən problemlərin həlli mümkün deyil.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələri hazırlanmış uşaq bağçaları proqramları əsasında öz işlərini qururlar. Məktəbəqədər təhsil proqramlarına aşağıda verilən tələblərin əlavə edilməsi məqsəduyğundur:

- Təbiətin tədqiqi;
- Geniş bacarıq inkişaf etdirmək;
- Yaş uyğunluğu;
- Əyləncə.

Proqramların təsnifatı:

- Təsəvvürün, düşüncənin, yaddaşın inkişafı;
- Xarici dillərdə danışan lüğətlər;
- Səyahət oyunları;
- Oxu, riyaziyyat tədrisi;
- Multimedia təqdimatlarından istifadə.

Kompüterin üstünlükləri:

- məlumatların kompüter ekranında əyləncəli şəkildə təqdim edilməsi uşaqlarda böyük maraq doğurur;

- məktəbəqədər uşaqlar üçün başa düşülən məcazi bir məlumat növü daşıyır;

- hərəkət, səs, animasiya uzun müddət uşağın diqqətini çəkir;

- uşaqların idrak fəaliyyəti üçün stimulyar;

- təlimin fərdiləşdirilməsinə imkan yaradır;

- kompüterdəki fəaliyyəti zamanı məktəbəqədər uşaq özünə inam qazanır;

- gündəlik həyatda görünməyən həyat vəziyyətlərini simulyasiya etməyə imkan verir.

İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə zamanı səhvlər:

- Tərbiyəçi-müəllimin kifayət qədər metodik hazırlığı;

- İKT-nin qrup otağındakı didaktik rolu;

- İKT-nin planlaşdırılmamış, təsadüfi istifadəsi;

- Nümayişlərlə həddindən artıq yüklənmiş məşğələlər.

Müasir tərbiyəçi-müəllimin işində İKT:

1. Məşğələlər və stendləri, qrupları, qrup otaqlarını bəzəmək üçün illüstrasiya materialının seçimi (skan, internet, printer, təqdimat).

2. Məşğələlər üçün əlavə idrak materialının seçilməsi, bayram və digər tədbirlərin sənədləri ilə tanışlıq.

3. Valideyn görüşləri prosesində uşaqlarla təhsil fəaliyyətinin və valideynlərin pedaqoji səriştəsinin artırılması üçün Power Point proqramında təqdimatların yaradılması.

5. Şəxsiyyətyönlü texnologiya.

Şəxsiyyətyönlü texnologiyalar yeni təhsil proqramlarının məzmununun tələblərinə cavab verən inkişaf etməkdə olan mühitdə həyata keçirilir.

Şəxsiyyətyönlü texnologiyalar çərçivəsində müstəqil istiqamətlər seçilir:

-Humanist mahiyyəti ilə xarakterizə olunur;

-Əməkdaşlıq texnologiyası məktəbəqədər təhsilin demokratikləşdirilməsi, tərbiyəçi-müəllim və uşaq münasibətlərində bərabərlik;

- Tərbiyəçi – uşaq münasibətlər sisteminə əməkdaşlıq prinsipini həyata keçirir. Tərbiyəçi-müəllim uşaqlar üçün inkişafetdirici mühit yaradır, əyani vəsaitlər, paylayıcı materiallar hazırlayır və birlikdə müxtəlif yaradıcılıq fəaliyyətlərini müəyyənləşdirirlər.

Tərbiyəçi-müəllimin yenilikçi fəaliyyətinin uğurla həyata keçirilməsinin vacib şərti yeni qərarlar qəbul etmək və maneələri aradan qaldırmaqdır. Yenilikçi fəaliyyət xüsusi bir pedaqoji fəaliyyət növü olub tərbiyəçi-müəllimin işində istifadə etdiyi texnologiyalar, formalar, metodlardır. Uşağın qabiliyyətlərinin inkişafına yönəlmiş yeni metodları, formaları, vasitələri müəyyənləşdirən texnologiya tərbiyəçi-müəllimin peşəkar fəaliyyəti üçün bir vasitədir.

Ümumiyyətlə ustalıqla istifadə olunub tətbiq edilən yeni təlim texnologiyaları uşaqların idrak motivlərini, zehni qüvvə və qabiliyyətlərini hərəkətə gətirir, onları daha fəal, aktiv olmalarına səbəb olur.

Problemin aktuallığı. Yeni texnologiyalar məktəbəqədər yaşlı uşağın intellektual inkişafına, onun nailiyyətlərinə zəmanət verir və gələcəkdə məktəbli olan uşağın uğurlu öyrənmələrini daha da təmin edir.

Problemin elmi yeniliyi. Yeni təlim texnologiyaları uşağın öyrənməsi və intellektual cəhətdən inkişafını yüksəlir, təkcə uşağın özü üçün deyil, tərbiyəçi-müəllim üçün də yeni təhsil imkanları açır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan mütəxəssislər faydalana bilər.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum) // Kurikulum, -2008, № 1, -s. 13-18
2. Ağayev Ə.Ə. Pedaqoji innovasiyalar probleminə müasir yanaşmalar. // Azərbaycan məktəbi. -2013, № 6, -s. 25-32
3. Mehrabov, A.O. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri. / A.O. Mehrabov. -Bakı: Mütərcim, -2007. -s.104-105. -448 s.
4. Mehrabov, A. Pedaqoji texnologiyalar. / A. Mehrabov, Ə. Abbasov, Z. Zeynalov. -Bakı.: Mütərcim, -2006.
5. Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 16 iyul tarixli 137 nömrəli qərarı // Kurikulum, -2010, № 4

E-mail: ayten.az@mail.ru

Rəyçilər: ped.ü.elm.dok.,dos. Ş.A. Baxışova

ped.ü.fəls.dok.,dos. S.M. Sadıqova

Redaksiyaya daxil olub: 07.02.2023